

Yhteistyön infrastruktuuriryhmä – kirjastoalan toimijoiden yhteistyölle etsitään uusia konsepteja

Jukka Pennanen & Päivi Jokitalo

Kolme kansainvälistä ja kansallista eri puolilla Suomea järjestettävää kirjastoalan tilaisuutta järjestetään kesäkuussa 2010 samalla kolmen päivän jaksolla. Hallinnossa, yhteistyöhankkeissa ja alan seuroissa suunnitellaan yhtä aikaa toisistaan tietämättä parhaiden käytäntöjen ja projektien tietovarantoa. Yksittäiset kirjastot neuvottelevat erikseen kustantajien kanssa kirjankansien käyttöluopia verkkopalveluihinsa. Kirjastoalan toimijat tekevät nykyisellään paljon päällekkäistyötä, jota yhteisen koordinoinnin ja keskustelun mahdollisuudet voisivat helpottaa. Ajatukset uudenlaisesta yhteistyön infrastruktuurista syntyivät tältä pohjalta.

Miten päällekkäisyydet vältettäisiin ja pohdinnat ja neuvottelut käytettäisiin sitten kaikkien eduksi? Kuka ja mikä voisi yhdistää kirjastosektorit, alan oppilaitokset, seurat ja työryhmät?

Kirjastoalalla on Suomessa jo paljon yhteistyötä ja kaikille kirjastotyypeille suunnattuja keskitettyjä tai keskitetysti rahoitettuja palveluita.

Keskitettyjä palveluja tuottavat erityisesti Kansalliskirjaston kirjastoverkkopalvelut ja Yleisten kirjastojen keskuskirjaston, Helsingin kaupunginkirjaston hallinnoima Kirjastot.fi -yksikkö. Kirjastojen välistä yhteistyötä tehdään muillakin tavoilla, kuten verkostoitumalla paikallisesti, alueellisesti ja kansallisella tasolla, mutta toisinaan myös sektorirajat ylittäen. Tarvetta olisi näiden lisäksi vapaamuotoiselle ideoinnille, keskustelulle ja ad hoc -työryhmille sekä pysyvämmille yhteistyömuodostelmille, jossa eri tahojen ääni pääsisi kuulumaan epämuodollisempien rakenteiden kautta.

Sosiaalinen media kirjastojen väliseen yhteistyöhön

Uusi verkkoviestintäteknikka antaa kirjastoille työkalut tehokkaaseen keskinäiseen tiedonjakamiseen ja yhteistyöhön. Tietoyhteiskunnan kes-

kiössä ei enää ole tieto, vaan tietoa luovat ja käyttävät ihmiset omine kokemuksineen ja taustoineen. Painopiste on siirtynyt tiedon jakamiseen, jossa ihmisten näkökulmat, mielipiteet ja kokemukset jalostavat tietoa.

Verkon sosiaalisessa kulttuurissa toimintamalliksi on tullut avoimuus, vuorovaikutus, moniarvoisuus, osaaminen ja yhteistyö. Nämä arvot ja toimintatavat alkavat tulla yhä tarpeellisemmiksi myös kirjastojen sisäistä ja kirjastojen välistä toimintaa organisoitaessa. Tärkeitä ne ovat myös siksi, ettemme tahattomasti luo ”palvelumuuria” uusien verkkopalveluiden kehittäjien ja perinteisen kirjastotyön väliin. Nämä täydentävät toisiaan mitä parhaiten.

Kirjastojen olisikin oikea aika tarttua sosiaaliseen mediaan ja kokeilla sen mahdollisuuksia myös kirjastojen välisessä yhteistyössä. Kirjastojen kyky vastata yhteiskunnasta jatkuvasti kantautuviin kehittymishaasteisiin ei varmastikaan ole kiinni tiedoista tai taidoista, vaan mahdollisuuksista jakaa tietoa kollegojen ja kumppaneiden kesken. Mieluiten vieläpä niin, että tiedon jakamisesta ja verkostojen hyödyntämisestä tulisi luonteva osa jokapäiväistä työtä.

Yksin ei enää selviä

Yhä selvemmin näemme, ettei kenelläkään ole mahdollisuutta hallita alansa asioita yksin. Yhden monoliittisen tietokäsityksen sijaan kirjastomaailmaan nousee verkottuneita kirjastoyhteisöjä ja intressipiirejä, jotka hakevat keskustellen räätälöidyt ratkaisut omien asiakkaidensa palveluiden parantamiseen. ”Inter-net” alkaa viimein merkitä todellista verkostojen välisyyttä ja vuorovaikutusta, ei ainoastaan teknistä datan siirtoa verkkojen välillä.

Sosiaalisten medioiden haltuunotto olisi vaikea, jollei kirjastoammattikunta olisi kiinnostunut työnsä kehittämisestä ja uusista innovaatioista, joilla pidetään kirjastot elävinä ja toimivina. Myös kirjastojen verkottumisella on pitkät perinteet, vaikka alan sisällä sosiaaliseen mediaan on liittynyt ajoittaista muutosvastarintaa.

Vastarintaan ei ole syytä, sillä sosiaalinen media vastaa kaikkiin niihin oppimisen, kehittymisen ja tiedon jakamisen arvoihin, joita kirjasto-

jen henkilökunnalle on tarjottu jo vuosia, mutta joihin ei ole aluksi ollut toimivia välineitä. Eivät nämä arvot ole mihinkään agendalta hävinneet, vaikka ehkä ymmärrettävästi unohtuneet. On tarvittu vain sopivia välineitä, jolla ne pääsevät oikeuksiinsa.

Yhteistyön infrastruktuuriryhmä kokoaa innovaatioita

Uusien välineiden ja käytäntöjen innovoimiseksi perustettiin keväällä kirjastosektoreiden edustajista koostuva vapaamuotoinen ja avoin kutsuverkosto nimeltään yhteistyön infrastruktuuriryhmä. Ryhmästä pyritään luomaan aikaa myöten yhteistyön kehittämisen asiantuntijaverkosto.

Ryhmä ei ole päätöksentekoaikoinen, vaan se testaa ja demonstroi hyviä yhteistyön käytäntöjä ja antaa niistä lausunnon esiselvitykseen. Jäsentyys on vapaaehtoista ja perustuu henkilökohtaiseen kiinnostukseen yhteistyön kehittämiseen. Kirjastot.fi:llä on myös edustus ryhmässä. Yhteistyön infra-

struktuuriryhmä kokoontui ensimmäinen kerran 12.5. Helsingissä, sitä ennen valmisteluhyteyttä pidettiin ning-verkostossa. Jatkoa seuraa syksyllä.

Kokoontumisia koordinoidaan Kansalliskirjaston Kirjastoverkkopalvelut-yksiköstä, jossa valmistuu tämän vuoden aikana yhteistyön infrastruktuurin kehittämiseen liittyvä esiselvitys.

Esiselvityksen lähtökohtana on kartoittaa nykyiset yhteistyön pullonkaulat ja pilotoida tästä näkökulmasta parhaita yhteistyön esteitä ylittäviä sosiaalisen median ja verkkoviestinnän välineitä. Työssä halutaan hyödyntää erityisesti uusia nopeita viestintäkanavia. Samalla halutaan laittaa alulle kirjastoalan vertaisverkosto, joka olisi jokaisen kirjastoammattilaisen arkinen ja helppokäyttöinen työväline ja työn tuki.

Yhteistyöhön kaivataan uusia työvälineitä

Erilaisten yhteistyöverkostojen toimintaa helpotaisi, jos kirjastoilla olisi käytössään kaikki alan toimijat yhdistävä toiminta- ja työympäristö. Yhteisen alustan pitäisi helpottaa vuorovaikutusta ja meneillään olevien hankkeiden ja suunnitelmien seuraamista. Tämä kirjastoyhteisön pihailla sijaitseva tarvittaessa vakavamielinen, toisenlaisen tarpeen vaatiessa leikittelyn ja pallotellun mahdollistava hiekkalaatikko varmistaisi, että lelut voidaan jakaa kaikkien yhteistoimintaan osallistuvien kesken.

Toinen uudistamisen paikka ovat videoneuvottelujärjestelmät, jotka ovat tällä hetkellä tarjontaan ja tarpeisiin nähden vaatimattomat. Tilaisuuksissa useimmin käytettävä Adobe Connect tarjoaa huojhtelevaa ääntä ja sitäkin heikompa kuvaa, kun esimerkiksi CSC:n Funet-verkko tarjoaa asiakasorganisaatioilleen videoneuvottelut HD-tasoisena (IP multicast). Verkkoneuvottelujärjestelmien pitäisi tukea monipuolisesti vuorovaikutteisuutta, ei ainoastaan yksisuuntaista tiedottamista. Etä- ja verkkotyöskentelyn mahdollistaminen on sekä ekologista että säästää osallistuvien organisaatioiden resursseja – puhumattaan siitä, että kevät ja syksyt alkavat olla kirjas-

toihmisillä muutenkin täyteen buukattuja.

Muina kehittämisen toimenpiteinä kokouksessa esitettiin mm. kirjastoalan tapahtumakalenteria, yhteisiä tapahtumajärjestämisen työkaluja, sektoreiden yhteistä strategiafoorumia, yhteistä täydennyskoulutusta verkko-opetuksena tarjoavaa foorumia ja Labs-hankkeen laajentamista Voyager-kirjastoihin. Näiden jatkokehittelyä tutkitaan. Yleisten kirjastojen henkilökunnalle tulisi myös tarjota keskitetysti tunnistautuminen. Kiinnostavaa esityksissä on, etteivät kirjastot ole poteroituneet sektoreihin, vaan näkevät yhteisten työkalujen kehittämisen hyödyllisenä.

Yhteistyöportaali verkkoon

Yhdeksi pilotiksi on valittu Confluence-pohjainen kirjastoammattilaisportaali, joka tarjoaisi peruspalvelut yhteistyölle ja mukautuisi käyttäjän profilissaan määrittelemien organisaatietietojen ja omien kiinnostuksen kohteiden mukaan. Käyttäjien profilointi mahdollistaa tuen sellaiselle toiminnalle, jota tähän saakka ei ole ollut kelvollisesti saatavissa. Se tarjoaa turvalliset yhteiset työtilat sektorien välisille, kansallisille ja myös kansainvälisille ryhmille.

Tilat voi halutessaan avata kirjastoyhteisölle tai pitää suljettuna. Omat työtilat, wikit, foorumit jne. ovat myös yksittäisten kirjastojen käytettävissä eli jokaiselle tarjotaan omansa. Tietomassat eivät ole ongelma, koska profilointi suodattaa esille vain sallitut ja erikseen halutut kohteet – ja salii sivujen, tapahtumien ja uutisten asiasanoittamisen myös ontologioilla! Ja olennaista on, että yhtenäinen ammattilaisportaali ei tarjoa ainoastaan monipuolisia viestintäkanavia, vaan myös verkostot, joiden seuraaminen ja joihin liittyminen on helppoa.

Käyttöliittymä tarjotaan vähintään kaksikielisenä. Asiakirjojen käsittely on luotettavampaa kuin perinteisissä hakemistoissa työskennellessä ja niiden valvontaan ja säilytykseen tarjotaan myös automatiikkaa. Käyttö sopii niin johtoryhmälle kuin virkailijakäyttöönkin. Lisäarvo ei kuitenkaan tule tekniikasta ja yksittäisistä työ-

kaluista, vaan niiden mahdollistamasta läpinäkyvyyden lisääntymisestä koko kirjastokentällä tapahtuvaan toimintaan. Mitä kattavampi edustus kirjastoammattilaisia palvelua käyttää, sitä parempi se on.

Kirjastot.fi ja infrastruktuuri?

Ilman Kirjastot.fi:n mukanaoloa ja myötävaikutusta infrastruktuurin kehittäminen jää varmasti puolitiiehen. Kirjastot.fi:n ja Kirjastoverkkopalveluiden työnjaon selkeyttäminen on osa uudistusta. Millaiseksi se muotoutuu, jää vielä nähtäväksi.

Kansalliskirjastolla on joka tapauksessa valmiit yhteydet kaikkiin kirjastosektoreihin. Kirjastot.fi:ssä puolestaan on suunnitelmissa laajentaa ulkoista näkyvyyttä kaikille kirjastosektoreille. Laajentuminen on sinänsä loogista, koska Kirjastot.fi:n ohjausryhmässä on jo nyt edustus kaikilta sektoreilta.

Kirjastolehden suunnitelmissa on profiloitua jatkossa enemmän asiakasviestintään ja toimia tiiviissä yhteistyössä Kirjastot.fi:n kanssa. Kirjastolehden ja Kirjastot.fi:n ympärille on muotoutumassa uusi keskitetty ”tiedotuskeskus”, joka tulee olemaan hyvä työväline kirjastoille.

Sosiaalinen media muuttaa toimintamalleja

Viime vuosina tapahtunut sosiaalisen median kehittyminen tarjoaa lukuisia aiemmin saavuttamattomina olleita mahdollisuuksia verkostoyhteistyölle myös kirjastoissa. Uudet palvelut ovat hyvin joustavia, mutta hierarkkisessa ja perinteisiin välineisiin ja viestintäkanaviin tottuneessa ympäristössä niiden käyttöönotto vaatii valmisteluja. Sosiaalinen media onkin laajentanut viestinnän tilaksi, jossa osallistujat eivät ainoastaan keskustele, vaan myös toimivat yhdessä.

Sosiaalisen median erikoispiirre on sen kyky organisoida toimintaa ja viestintää koordinoimattomassa ja kaikille uudessa ympäristössä. Siinä viestintä itsessään on jo organisoitumista ja käyttäjät kontrolloivat itse tekemistään ja osallistumistaan.

Hierarkkisessa ympäristössä sosiaalinen media aiheuttaa usein ongelmia, kun uudet mahdollisuudet ja vanhat tavat törmäävät. Tämä näkyy jo kirjastojärjestelmätasolla vaatimusten muuttumisenä ja myös perinteisen kirjastoverkoston viestinnän monimutkaistumisena. Kaikkien uusien mahdollisuuksien keskellä viestinnän strategiat vanhentuvat ennen aikojaan.

- Organisaatiolähtöinen
- Asiakasviestintää
- Ohjaava
- Lineaarinen
- Päätösasiapainotteinen
- Suljettu
- Säännöstelty
- Ohjattu
- Strateginen
- Sanoma
- Korkea palautekynnys

- Asialähtöinen
- Vertaisviestintää
- Tukeva
- Verkosto
- Valmisteluasiaopainotteinen
- Avoin
- Rajoittamaton
- Itseohjautuva
- Innovatiivinen
- Toiminta
- Matala palautekynnys

Viestintäkulttuurit muuttuvat: perinteinen viestintä ja sosiaalinen media.

Samalla kun sosiaalinen media rikkoo perinteiset viestintäkäytännöt, se onnistuu tarjoamaan itsensä ratkaisuksi kaoottiseksi muuttuneessa viestintätilanteessa. Siinä maailmassa perinteiset rakenteet on purettu ja hierarkkinen voima korvattu yhteisöllisyydellä.

Miksi tarvitaan tehokkaampaa infrastruktuuria?

Yhteistyön infrastruktuuri olisi ollut tarpeen jo pitkän aikaa, mutta varmaan voimme nähdä, että hyvän vuorovaikutuksen avulla voimme ennakoita ja tukea tulevia tietoteknisiä muutoksia ja auttaa kirjastoja valmistautumaan edessä oleviin muutoksiin yhteistyön avulla. Yhteistyön lisääminen parantaa välillisesti kirjastopalveluita ja auttaa kirjastoja sopeutumaan uuden sukupolven verkostomaiseen työskentelyyn – ja tuomaan oman äänensä esille oikeaan aikaan ja valmisteltuna.

Hyvän infrastruktuurin kautta kirjastojen asiantuntijuutta on mahdollista hyödyntää maan laajuisesti ilman, että osaajia tarvitsee palkata pääkaupunkiseudulle tai kehityskeskuksiin. Toimiva verkostoitumisen väline voisi saattaa kirjastoalan osaajat yhteen ja tuottaa tällä lisäarvoa ja synergiaa koko kirjastoverkolle. Se voisi hyödyttää etenkin pieniä kirjastoja ja niitä, joissa kehittämisresurssit ovat vähäiset.

Yhteisesti toimimalla voidaan poistaa turhia päällekkäisiä palveluita ja luoda puuttuvia. Hankkeita on helpompi koordinoita kun ne kaikki ovat esillä ja helposti vertailtavissa – ja tämä koskee etenkin suunnittelussa olevia hankkeita.

Verkostoitumalla lisää resursseja helpottamaan tiukentuvaa taloutta

Kirjastojen yhteinen ääni on kiristyvässä taloudessa entistä tärkeämpi. Ilman sektoreiden yhteistyötä ja alan hallittua kehittämistä resurssien tehokas kansallinen hyödyntäminen on melko toivotonta. Olemme nähneet liian monta kertaa kilpailevien projektien törmäävän toisiinsa ikävin seurauksin.

Suomalaiset kirjastot ovat liian pieniä toimimaan erillään, jos ne haluavat säilyttää toimintakykynsä ja kehittyisvalmiutensa. Kyse on myös siitä, että suomalaisten kirjastojen painoarvo on saatava nykyistä suuremmaksi. Meillä ei ole varaa menettää vuosikymmenten aikana rakennettua hienoa palvelua.

Yhteistyön infrastruktuuriryhmän työn tuloksia esitellään Kirjastoverkkopäivillä lokakuun loppupuolella. Ningin muututtua maksulliseksi ryhmään voi liittyä ilmoittautumalla toistaiseksi suoraan Jukka Pennaselle (jukka.pennanen@helsinki.fi).

Tietoa kirjoittajista:

*Jukka Pennanen, tietojärjestelmäasiantuntija
Kansalliskirjasto
email. jukka.pennanen@helsinki.fi*

*Päivi Jokitalo, koordinaattori
Kansalliskirjasto
email. paivi.jokitalo@helsinki.fi*